Entrepreneurial Ecosystem Index 2024

Stedelijke regio's versterken hun positie

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

Auteurs:
Tom Hendricksen MSc (tom.hendricksen@birch.nl)
Prof. dr. Erik Stam (e.stam@uu.nl)
Dr. Jan Peter van den Toren (janpeter.vandentoren@birch.nl)
13 juni 2024

Utrecht University School of Economics

Birch

Managementsamenvatting

Delft-Westland beste ondernemerschapsecosysteem, stedelijke regio's versterken hun positie en platteland loopt verder achter

In de Entrepreneurial Ecosystem Index (EE-Index) van 2024 gaat de regio Delft en Westland weer aan kop met het sterkste ecosysteem voor ondernemerschap en Groot-Amsterdam & Zuidoost-Noord-Brabant vullen wederom de top 3 aan. Twente was in de vorige editie een van de grootste dalers, maar klimt in deze editie weer een plekje omhoog. Een aantal zwakke perifere regio's zijn verder verzwakt, bijvoorbeeld de industriële regio's van Zeeuws-Vlaanderen en Delfzijl en Omgeving. Drenthe daarentegen ziet als gehele provincie positieve veranderingen. Over het algemeen zijn de Drentse ecosystemen stabiel met (positieve) uitzondering van Financiering. Een opvallende ontwikkeling in deze editie is dat stedelijke regio's verder weg lijken te lopen van overige (veelal plattelands-) regio's in hun provincie. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar in Groningen, waar de stadsregio Groningen (Overig Groningen) gegroeid is naar een van de sterkste ecosystemen van Nederland (>12) maar de andere twee regio's significant verzwakken. Ook in Noord-Brabant, een provincie die relatief stabiel lijkt, blijft het verschil tussen de Brainport en de overige drie regio's groot.

Entrepreneurial Ecosystem Index als instrument voor beter beleid
Met de EE-Index vergelijken we ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland en nemen daarin ontwikkelingen waar. Zo kwantificeren en objectiveren we de sterktes en zwakten van ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland. Dit biedt een objectieve basis om ecosystemen te meten, te vergelijken en te volgen in de tijd. Binnen de beleidscyclus biedt de EE-Index het startpunt voor een goed geïnformeerde dialoog tussen stakeholders. Want de objectieve meting (diagnose) biedt een basis voor een effectieve dialoog over het te voeren beleid. Hiermee geeft de index handvatten voor (regionale) beleidsmakers en andere stakeholders die hun ecosysteem willen versterken. Daarnaast biedt de meetbaarheid in de tijd ook mogelijkheden om deze benadering in te zetten voor evaluatie en monitoring. De index is geen absolute waarheid en geeft met de best mogelijke beschikbare indicatoren inzicht in regionale ecosystemen. Het belang van de dialoog met ecosysteempartners en "het kijken onder de motorkap" blijft een belangrijk onderdeel om de index effectief in te zetten.

Stichting Entrepreneurial Ecosystem Observatory
Sinds 2018 brengen Birch en de Universiteit Utrecht periodiek de Entrepreneurial Ecosystem Index uit. Deze index is de graadmeter om regio's met elkaar te vergelijken en in de loop van de tijd te volgen. De data van de EE-Index worden door onder meer de Universiteit Utrecht en Birch weer benut voor diepgaander analyse en advies. De index en andere openbare analyses over Entrepreneurial Ecosystems worden ook beschikbaar gesteld via de website van de Entrepreneurial Ecosystem Observatory: https://www.entrepreneurialecosystemobservatory.nl/

Inhoud

- Managementsamenvatting p. 2
- Entrepreneurial Ecosystem-benadering p. 5
- Resultaten Entrepreneurial Ecosystem Index 2024 p. 10
- Entrepreneurial Ecosystem Index & ambitieus ondernemerschap p. 19
- Bijlagen p. 22

Utrecht University School of Economics

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

Weinig beweging in de top 10 en veel beweging in het ‘rechterrijtje’

De Entrepreneurial Ecosystem Index
De EE-Index meet de kwaliteit van regionale ecosystemen en rangschikt op basis hiervan veertig regionale ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland. Hiermee bouwt het voort op eerder uitgevoerde soortgelijke onderzoeken (de edities van 2018, 2020, 2022 en 2023).[1]

Het ecosysteem voor ondernemerschap
De basis voor dit onderzoek is de Entrepreneurial Ecosystem-benadering (p. 6), waarmee de economie als een complex systeem van actoren en factoren wordt gezien dat ondernemerschap mogelijk maakt. Ondernemerschap is het proces waarbij individuen kansen zien en realiseren om nieuwe waarde te creëren. Of hen dit lukt is mede afhankelijk van de kracht van het ‘ecosysteem.’ Dat ecosysteem voor ondernemerschap bestaat uit tien elementen. In dit rapport hebben we gemeten hoe sterk deze tien elementen zijn in veertig Nederlandse regio’s.

Geen verandering in de top 10
Tussen de editie van 2023 en 2024 is de samenstelling van de top 10 niet veranderd. Twente stijgt een plekje ten koste van Arnhem/Nijmegen, waar Twente afgelopen jaar nog een van de grootste dalers was. De overige regio’s in de top 10 behouden hun positie. De sterkste ecosystemen zijn ook in deze editie robuust gebleken.

Grootste veranderingen in het ‘rechterrijtje’
Buiten de top 10 stijgen de drie Drentse regio’s en Flevoland de meeste plekken. Noord-Hollandse en Limburgse regio’s laten zien vrij stabiel te zijn en zelfs een aantal stijgingen mee te maken. Zuidoost-Zuid-Holland, Zeeuws-Vlaanderen en Zuidwest-Overijssel zijn de grootste dalers dit jaar. Door de stijging van Zuidoost-Drenthe neemt Oost-Groningen de laatste positie weer over.

Entrepreneurial Ecosystem Index ranglijst: stadregio’s naar sterkte van ecosysteem voor ondernemerschap; 2024

1.	(-)	Delft en Westland
2.	(-)	Groot-Amsterdam
3.	(-)	Zuidoost-Noord-Brabant
4.	(-)	Aggl. Leiden en Bollenstreek
5.	(-)	Overig Groningen
6.	(-)	Utrecht
7.	(-)	Agglomeratie 's-Gravenhage
8.	(-)	Veluwe
9.	(↑1)	Twente
10.	(↓1)	Arnhem/Nijmegen
11.	(-)	Zuid-Limburg
12.	(↑1)	Het Gooi en Vechtstreek
13.	(↓1)	Agglomeratie Haarlem
14.	(-)	Groot-Rijnmond
15.	(-)	Alkmaar en omgeving
16.	(↑2)	Zaanstreek
17.	(-)	IJmond
18.	(↑2)	Kop van Noord-Holland
19.	(↑2)	Noordoost-Noord-Brabant
20.	(↓4)	Zuidwest-Overijssel
21.	(↑2)	West-Noord-Brabant
22.	(-)	Midden-Noord-Brabant
23.	(↓4)	Zuidoost-Zuid-Holland
24.	(↑1)	Noord-Limburg
25.	(↑4)	Flevoland
26.	(↑1)	Midden-Limburg
27.	(↓3)	Oost-Zuid-Holland
28.	(↓2)	Zuidwest-Gelderland
29.	(↑2)	Achterhoek
30.	(↓2)	Noord-Overijssel
31.	(↑2)	Overig Zeeland
32.	(↓2)	Delfzijl en omgeving
33.	(↑5)	Zuidwest-Drenthe
34.	(↑3)	Noord-Drenthe
35.	(↓3)	Zuidoost-Friesland
36.	(-)	Noord-Friesland
37.	(↑3)	Zuidoost-Drenthe
38.	(↓3)	Zuidwest-Friesland
39.	(↓5)	Zeeuws-Vlaanderen
40.	(↓1)	Oost-Groningen

[1] Hendricksen, T., van der Starre, B., Stam, F. C., & van den Toren, J. (2023). Entrepreneurial Ecosystem Index 2023: *Regionale en Nationale Ontwikkelingen in Internationaal Perspectief.* | Hendricksen, T., van der Starre, B., Stam, F. C., & van den Toren, J. (2022). Entrepreneurial Ecosystem Index 2022: *Wendbaarheid in tijden van Covid-19.* | Cloosterman, E., & Stam, F. C. (2020). Entrepreneurial Ecosystem Index 2020 - Een kwantitatieve vergelijking van regionale ecosystemen voor ondernemerschap. | Cloosterman, E., Stam, F. C., & Van der Starre, B. (2018). De Kwaliteit van Ecosystemen voor Ondernemerschap in Nederlandse Regio’s.

Utrecht University | School of Economics

Birch

Entrepreneurial Ecosystem-benadering

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

De Entrepreneurial Ecosystem-benadering

Binnen de Entrepreneurial Ecosystem-benadering wordt de economie gezien als een complex systeem van actoren en factoren die ondernemerschap mogelijk maken. Het 'ecosysteem' concept benadrukt de onderlinge afhankelijkheid van de actoren en factoren. Het focust op de rol van de context voor het mogelijk maken van ondernemerschap. Ondernemerschap is het proces waarbij individuen kansen zien en realiseren om nieuwe waarde te creëren. Ondernemerschap komt voort uit het ecosysteem én ondernemers zijn sleutelpersonen binnen het ecosysteem. Ondernemers hebben binnen het ecosysteem te maken met (vaak lokale) middelen en actoren, die de kans op productief ondernemerschap versterken.

Ecosystemen voor ondernemerschap zijn opgebouwd uit een verzameling randvoorwaarden en systeemelementen.

De randvoorwaarden (basiselementen) zijn: sociale condities **(formele instituties** en **cultuur**), **fysieke condities** en **marktvraag**. Deze elementen beïnvloeden sociale interactie.

De systeemelementen zijn het hart van het ecosysteem. De aanwezigheid en interactie tussen deze elementen zijn cruciaal voor het succes van het ecosysteem. **De toegang tot financiering** is cruciaal voor het ontstaan van innovatieve projecten die lang genoeg kunnen duren om te leiden tot marktintroductie. Daarnaast is de aanwezigheid van voldoende (goed opgeleid) **talent** belangrijk voor het succes van het ecosysteem. Ook de beschikbaarheid van **kennis**, bijvoorbeeld in de vorm van (publieke) R&D, is van belang. **Gedegen netwerken** zorgen voor verspreiding van kennis, talent en kapitaal. **Intermediaire diensten** maken het mede mogelijk voor bedrijven om zich te focussen op hun ondernemerschap. Tot slot geeft **leiderschap** richting aan het ecosysteem.[1]

Schematische weergave van alle relevante variabelen in een ecosysteem voor ondernemerschap

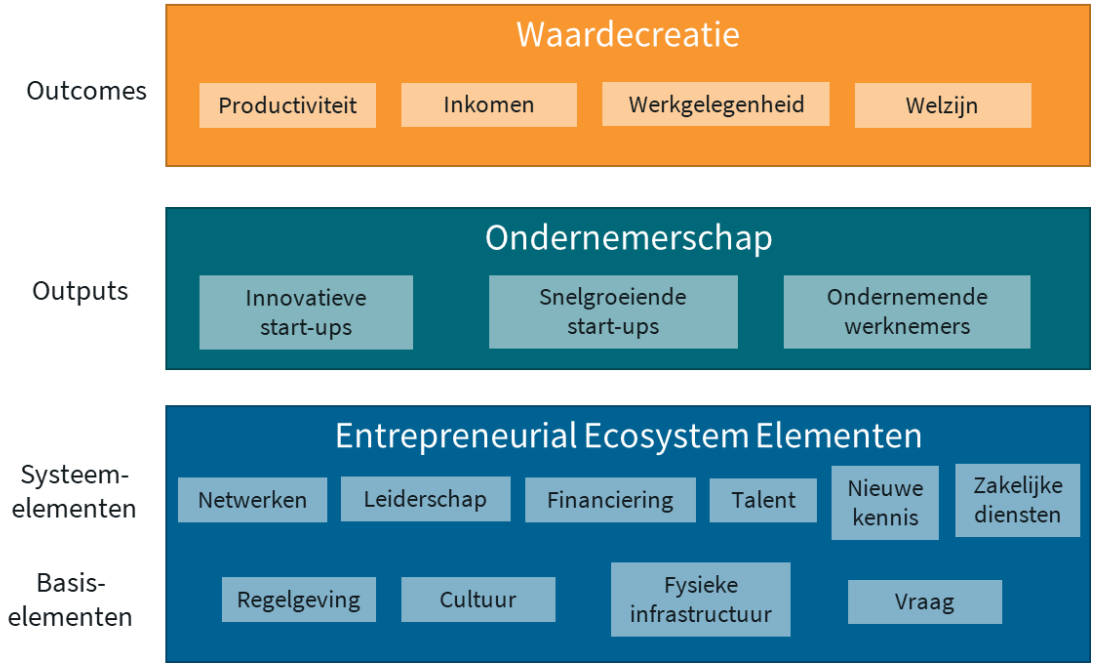

[1]Stam, E. (2014) Ecosystemen voor ambitieus ondernemerschap. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 99 (4698S) 20-11-2014, 6-12; Stam, E. Van der Starre, B. & Van den Toren, J.P. (2018) Ecosystemen en regionaal DNA. In: Hoogerbrugge, M. & Van Hoorn, J. (eds) De Economische Agenda voor Stad en Regio. Den Haag: Platform31. pp.47-53; Vogelaar, J.J., Cloosterman, E., Stam, E. & Oosterwaal, L. (2020) Economisch beleid regio: naar een missie-gestuurde ecosysteembenadering. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 105(4790), 8 oktober 2020, 468-471.; Stam, E. & Van de Ven, A. (2021) Entrepreneurial Ecosystem Elements. Small Business Economics. 56.2: 809–832. https://doi.org/10.1007/s11187-019-00270-6 ; Leendertse, J., Schrijvers, M. & Stam, E. (2022) Measure twice, cut once. Entrepreneurial Ecosystem Metrics. Research Policy 51.9 https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104336

Utrecht University School of Economics Birch

Ecosysteem ontwikkeling

Als de tien elementen van een entrepreneurial ecosystem goed op elkaar aansluiten stimuleert dat productief ondernemerschap: ondernemerschap dat meerwaarde genereert voor de economie en samenleving als geheel.

Een sterk ecosysteem voedt zichzelf
Productief ondernemerschap kan ook weer de tien elementen voeden. Zo kunnen ondernemers bijdragen aan de groei van kennis, leiderschap en netwerken. Dankzij hen groeit ook waardecreatie in de vorm van productiviteit, inkomen, werkgelegenheid en welzijn. Deze waardecreatie vloeit dan weer terug naar de verschillende elementen van het ecosysteem. Oftewel, een goed functionerend ecosysteem voor ondernemerschap zorgt niet alleen voor grotere (economische) welvaart, maar kan ook een zelfversterkend mechanisme vormen voor de ontwikkeling van het ecosysteem.

Personen, netwerken én instituties centraal
De Entrepreneurial Ecosystem-benadering wijkt af van het klassiek-economische denken dat alleen bouwt op bedrijven en markten. Denken in een ecosysteem zet de personen, netwerken en instituties centraal. De personen in het ecosysteem creëren waarde. Instituties stimuleren of belemmeren hen.

Het ecosysteem voor beleidsmakers
De rol van de overheid in het ecosysteem is belangrijk: beleidsinterventies kunnen het ecosysteem versterken of verzwakken. Een ecosysteembenadering biedt handvatten voor beleid.[1]

Schematische weergave van van het zelfversterkende mechanisme in een ecosysteem voor ondernemerschap

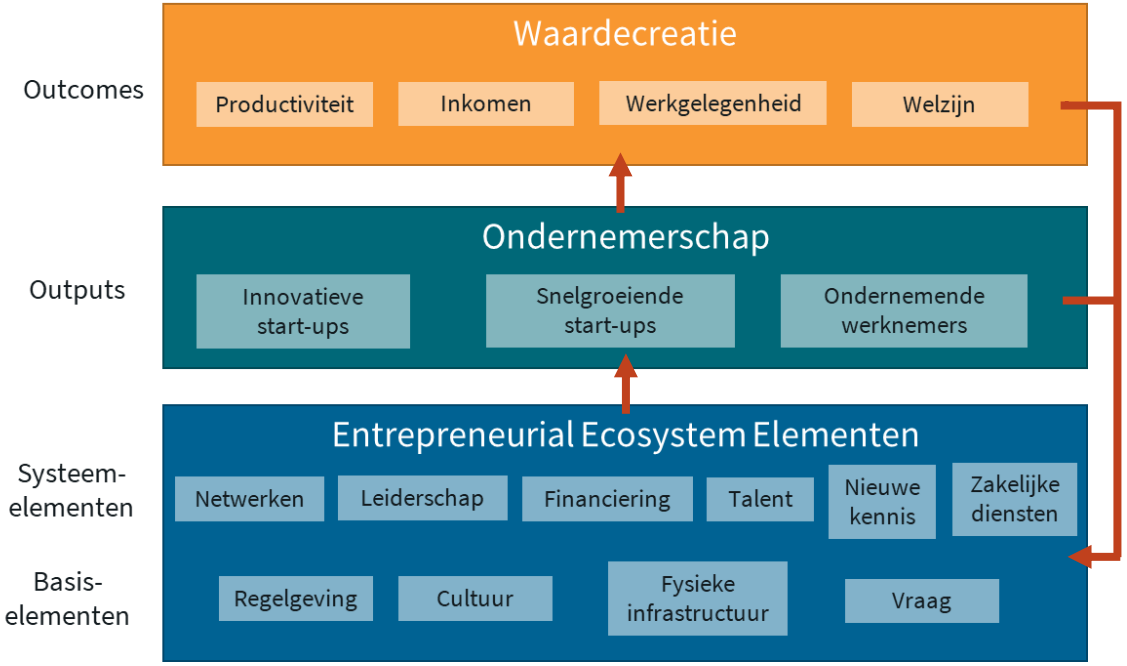

Stam, E. & Brouwer, J. (2024) Zo laat je ecosystemen voor ondernemerschap floreren. Handleiding voor ecosysteemstrategie. Stichting Entrepreneurial Ecosystem Observatory: Driebergen.

De berekening van de Entrepreneurial Ecosystem Index

Met de Entrepreneurial Ecosystem index brengen we ecosystemen voor ondernemerschap in beeld en maken die vergelijkbaar. Deze index bestaat uit een getal dat de som is van het cijfer dat een regio krijgt voor elk van de systeemelementen en randvoorwaarden (p. 6) van het ecosysteem.

Kwantitatieve indicatoren
Voor elk van de elementen hebben we kwantitatieve indicatoren geformuleerd. De kwaliteit van het element wordt bepaald door hoe ver de waarde van een specifiek ecosysteem van het Nederlandse gemiddelde ligt. Deze elementwaarde drukken we uit als een getal rondom 1, waarbij 1 het Nederlands gemiddelde is. Regio's die beter presteren dan het gemiddelde krijgen een waarde boven de 1, regio's die slechter presteren een waarde onder de 1.

Toekenning van cijfers
Met tien variabelen (zes systeemelementen en vier randvoorwaarden) zou een gemiddelde Nederlandse regio een 10 scoren. Regio's die hoger scoren hebben op één of meerdere variabelen een voorsprong op het Nederlands gemiddelde.

Herkomst van data en correctie ten opzichte van vorige editie
Alle data is op COROP-niveau (i.e. stadsregio) verzameld, behalve de data over formele instituties en financiering die we op provincieniveau hebben verzameld. Dat is logischer omdat de provinciale en nationale overheid relatief grote invloed hebben op de governance. Voor financiering is de data nog niet fijnmazig genoeg om tot een representatieve indicator op COROP-niveau te komen. Voor data waar de jaar-op-jaar variatie grote verschillen kent, hebben we een gemiddelde genomen van het meest recente jaar en de twee jaar daarvoor. Bij de data van CORDIS combineren we de aanvragen van het Horizon2020-programma en de voortgezette variant Horizon Europe. Ten opzichte van voorgaande edities kunnen de scores van jaren ervoor licht afwijken. Dit heeft te maken met een correctie van data uit voorgaande jaren die is aangevuld. In deze editie is een correctie doorgevoerd met betrekking tot leiderschap op Nederlandse innovatieprojecten. Hierdoor is met terugwerkende kracht een correctie uitgevoerd van de scores uit de 2023-editie.

De empirische indicatoren: indicator en indicatie
Op de volgende pagina staat een overzicht van de verschillende empirische indicatoren en hun bronnen. Deze indicatoren zijn de beste representatie van de variabelen op dit lagere schaalniveau tot nu toe, maar beschrijven niet de gehele complexiteit van de situatie. Daarom moeten ze altijd worden gezien als een indicatie van de situatie.

Empirische indicatoren voor elementen van ecosystemen voor ondernemerschap

Elementen	Beschrijving	Empirische indicator(en)	Bronnen
Leiderschap	Leiderschap die richting geeft aan collectieve actie.	Aantal penvoerende organisaties met een innovatieproject (H2020, Horizon Europe & Nederlandse innovatieprojecten) gevestigd in de regio per 1.000 bedrijven, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Rijkdienst voor ondernemend Nederland (RVO) (2020-2022)* & CORDIS (2021-2023)
Netwerken	Verbondenheid van bedrijven in kennisnetwerken.	Aantal verbonden bedrijven per 1.000 bedrijven in innovatieprojecten (H2020 & Horizon Europe), gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	CORDIS (2021-2023)
Financiering	De toevoer en toegankelijkheid van kapitaal voor financiering nieuwe ondernemingen.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering ontvangen per 1.000 bedrijven) op provincieniveau, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Nederlandse Vereniging Participatiemaatschappijen (NVP) (2021-2023)
Kennis	Investeringen in nieuwe kennis.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering doen per 1.000 bedrijven) van investering in loonkosten en machines voor R&D.	RVO 2020
Talent	Het aandeel mensen met veel menselijk kapitaal door opleiding.	Percentage hoogopgeleiden van de totale bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023)
Diensten	De toevoer en toegankelijkheid van diensten.	Percentage van bedrijfsvestigingen in de zakelijke dienstverlening.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023)
Formele instituties	De kwaliteit en efficiëntie van governance.	Vier componenten: corruptie, recht, effectiviteit en verantwoording, in genormaliseerde score op provincieniveau.	Quality of Government Survey (2022); Regional Competitiveness Index (RCI) 2.0 (2022)
Infrastructuur	Fysieke infrastructuur en positie van de regio.	Afstand tot hoofdweg (CBS), afstand tot treinstation (CBS), bereikbaarheid via spoor en weg (aantal personen binnen 90 minuten rijden of 120km radius) en toegang tot vluchten (aantal passagiersvluchten binnen 90 minuten rijden).	Regional Competitiveness Index (RCI) 2022 & CBS (2022)
Vraag	Potentiële bestedingsruimte en vraag uit de markt.	Bruto regionaal product per hoofd van de bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2022)
Ondernemerscultuur	Waardering van ondernemerschap in de regio.	Nieuwe bedrijven opgericht per 1.000 inwoners.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2022)

* Volginnovatie en RVO data zit in een transitie waardoor de laatste jaren niet meer compleet zijn. Hierdoor is er gekozen om de waarden van 2020 tot en met 2022 te nemen.

Utrecht University School of Economics

Birch

Resultaten Entrepreneurial Ecosystem Index 2024

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

Regio Delft en Westland heeft opnieuw het sterkste ecosysteem voor ondernemerschap

Stadsregio's als uitgangspunt
Ecosystemen manifesteren zich voornamelijk op het niveau van stadsregio's: de combinatie van een grote stad of gemeente en de omliggende plaatsen. De ecosystemen hebben we geanalyseerd op COROP-niveau. Dit geeft een goed beeld van de verschillen tussen de ecosystemen in Nederland omdat veel factoren die van belang zijn voor het ecosysteem sterk regionaal beïnvloed worden.[1] De rol van de regio blijkt ook uit de variatie van de Entrepreneurial Ecosystem Index: de index varieert van 5,5 tot 25,3.

Goed presterende regio's
De regio Delft en Westland heeft op dit moment het sterkste ecosysteem met 25,3 punten. Daarop volgen Groot-Amsterdam (13,8), Zuidoost-Noord-Brabant (13,5) Agglomeratie Leiden en Bollenstreek (13,0) en overig Groningen (12,2). Ten opzichte van voorgaande edities heeft overig Groningen zich ook bij de sterkste ecosystemen (>12) gevoegd. Belangrijke elementen die deze regio's zo sterk maken zijn leiderschap, kennis en netwerken. In totaal scoren 11 van de 40 regio's boven het Nederlands gemiddelde. Dit is dezelfde verdeling als in voorgaande edities.

Zwak presterende regio's
De regio's die zwak scoren op de EE-Index zijn vooral de perifere (grens)regio's of regio's zonder kennisinstellingen. Bij deze regio's verschillen de oorzaken maar meestal zijn de doorslaggevende indicatoren leiderschap, netwerken, kennis en financiering. Opvallend is ook dat, hoewel regio's die voornamelijk sterk scoren universiteitsregio's zijn, dit niet geldt voor Groot-Rijnmond (Erasmus Universiteit) en Midden-Noord-Brabant (Tilburg University). Een mogelijke verklaring is de positionering van deze universiteiten op maatschappelijke (en economische) thema's. Dat in tegenstelling tot technische en bèta-universiteiten die sterkere voorwaarden voor productief en schaalbaar ondernemerschap lijken te scheppen. Deze twee regio's zijn al sinds een aantal edities van de EE-metingen niet boven het Nederlands gemiddelde geklommen.

Scores EE-Index per stadsregio; 2024

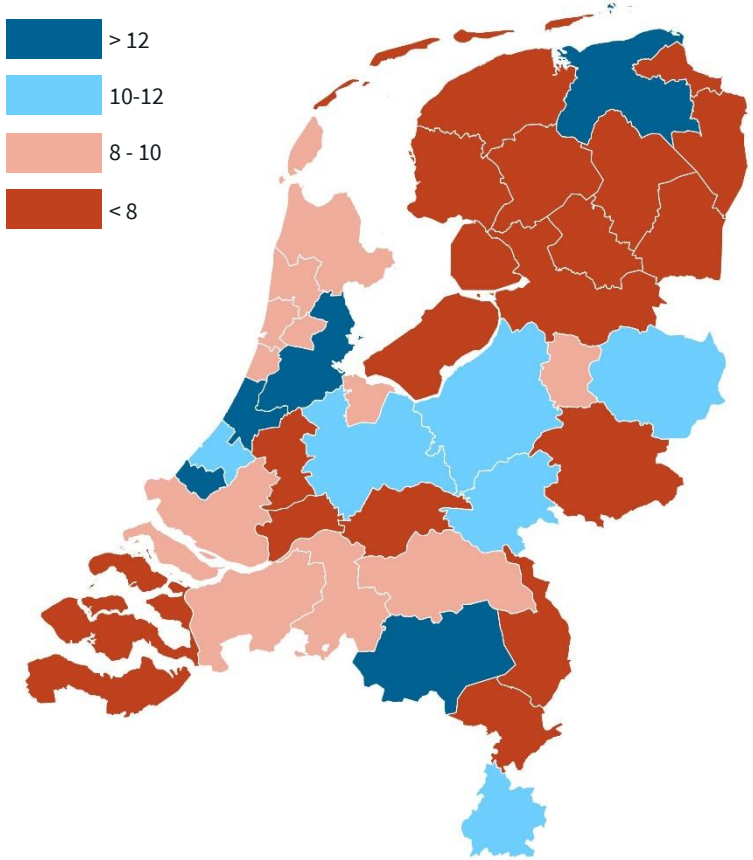

[1] Vogelaar et al. (2020). Economisch beleid regio: naar een missie-gestuurde ecosysteembenadering. ESB, 105 (4790), 8 oktober 2020.

Utrecht University
School of Economics
Birch

Ranglijst EE-Index 2024

Elf regio's met een sterker ecosysteem dan het Nederlands gemiddelde (= 10)

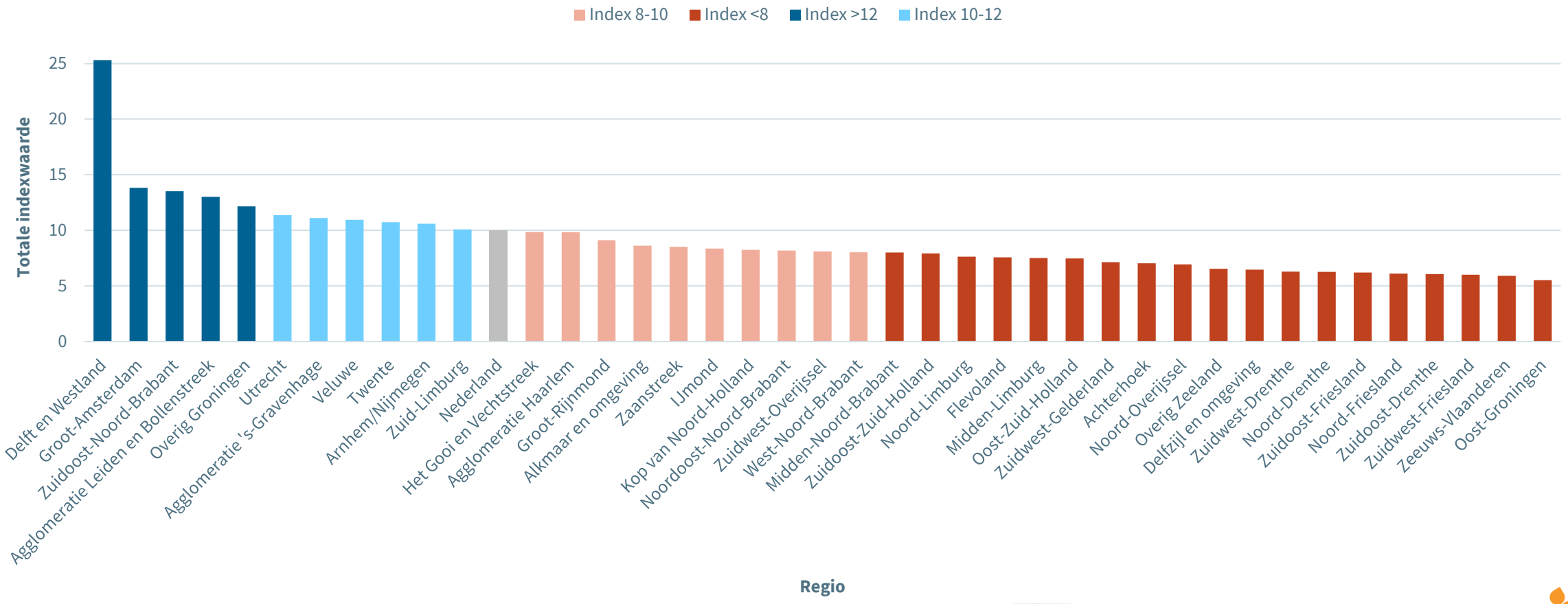

Voor specifieke scores per element, zie bijlage 1. Voor ontwikkelingen per regio, zie bijlage 2.

Groei voornamelijk in regio's zonder een universiteit

Als we de scores van de huidige Entrepreneurial Ecosystem Index (2024) vergelijken met die van 2023, dan zien we meerdere ontwikkelingen die aantonen dat ecosystemen over tijd veranderen. We kijken dan of regio's zich sneller of langzamer ontwikkelen dan het Nederlands gemiddelde.

Noord-Nederland de grote winnaar
In deze editie is bijvoorbeeld een opvallende positieve ontwikkeling te zien in Noord-Nederland. De gehele provincie Drenthe is sterker geworden, met Zuidoost-Drenthe en Zuidwest-Drenthe zelfs in de categorie van grote toename (>0,25). De ecosystemen ontwikkelen zich dus positief maar scoren nog steeds onder het gemiddelde van Nederland. Overig Groningen heeft zich ook positief ontwikkeld en is door deze ontwikkeling bij de andere vier sterkste ecosystemen (>12) van Nederland gekomen. Overige positieve ontwikkelingen zijn te zien in de provincie Noord-Holland, Flevoland, Midden- en Zuid-Limburg en Overig Zeeland.

Provinciale ontwikkelingen lijken het beeld te bepalen
Het opvallende oog ziet dat veel regio's binnen dezelfde categorie vallen als de overige regio's in hun provincie. Dit geldt voor de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel, Noord-Holland en Zuid-Holland. Binnen de vijf sterkste ecosystemen is opvallend dat enkel Groot-Amsterdam en Overig Groningen sterker zijn geworden terwijl Delft en Westland, Leiden en Bollenstreek & Zuidoost Noord-Brabant verzwakt zijn. Binnen Noord-Holland wijkt enkel de Kop van Noord-Holland af.

Minder ecosystemen zijn sterker geworden
Ten opzichte van de vorige editie zien we minder regio's die een positieve verandering doormaken. Veertien regio's in de huidige editie ten opzichte van negentien regio's in de vorige editie. Ook zijn er iets minder regio's die in de hoogste categorie van verandering vallen ten opzichte van de vorige editie. Dit zijn drie regio's in de huidige editie ten opzichte van zeven regio's in de vorige editie.

Verandering EE Index scores per stadsregio; 2024

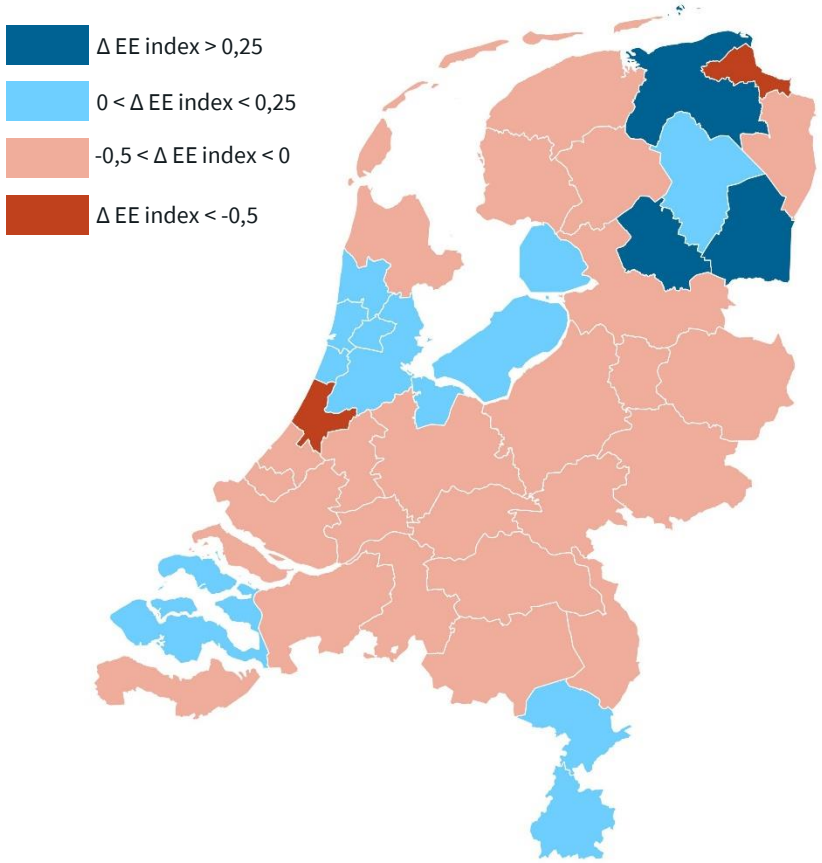

Ranglijst EE-Index 2024

Leiderschap, netwerken en kennis drijven verschil tussen regio's aan

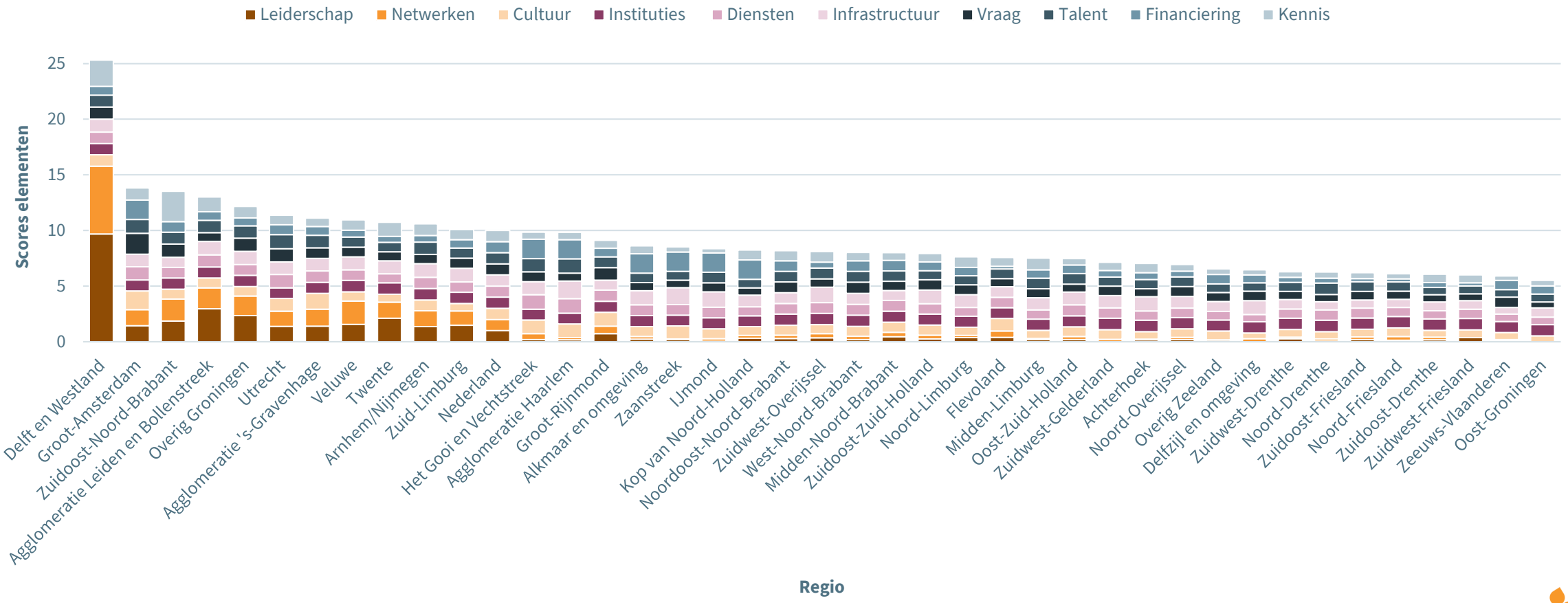

Verdieping: de drie grootste dalers

Kennis, netwerken en financiering zijn bepalend voor de variatie over tijd

Van de drie grootste dalers zijn twéé regio's perifere regio's, en is er één een regio met een kennisstad. De Agglomeratie Leiden en Bollenstreek blijft ondanks deze verzwakking qua positionering staan; ze behoudt een plekje in de top 5 als een van de sterkste ecosystemen in Nederland (>12). Zeeuws-Vlaanderen en Delfzijl en Omgeving zijn in alle voorgaande edities twee van de zwakst presterende regio's. Door deze verzwakking bewegen ze nog verder weg van het Nederlands gemiddelde.

Kennis, financiering en netwerken doorslaggevend
In alle deze drie regio's is het element kennis flink verzwakt. Voor de Agglomeratie Leiden en Bollenstreek blijft dit element uiteindelijk nog relatief sterk, voor de andere twee regio's betekent deze verzwakking dat het element in de zwakste categorie scoort (<0,50). Financiering is in twee regio's verzwakt, maar is in Zeeuws-Vlaanderen juist een element dat is versterkt. Netwerken daarentegen is in de Aggl. Leiden en Bollenstreek juist versterkt waar het in de andere twee regio's is verzwakt.

Innovatie en R&D in perifere regio's verder verzwakt
Leiderschap en netwerken zijn het meest variabel van jaar op jaar en geven een belangrijke indicatie van verandervermogen en innovatie in een regio. Leiderschap lijkt (in deze editie) in deze drie regio's geen grote drijfveer voor verandering in de scores te zijn. Waar Zeeuws-Vlaanderen en Delfzijl en Omgeving al erg zwak scoren op leiderschap, is de positie ook niet verbeterd. Netwerken is daarentegen een grote daler in deze twee regio's, dit betekent dat deze twee regio's steeds minder goed betrokken zijn bij innovatieprojecten of dat er weinig innovatieprojecten in de regio worden gestart. Dit is ook terug te zien in de verzwakking van kennis, waaruit blijkt dat R&D is verzwakt.

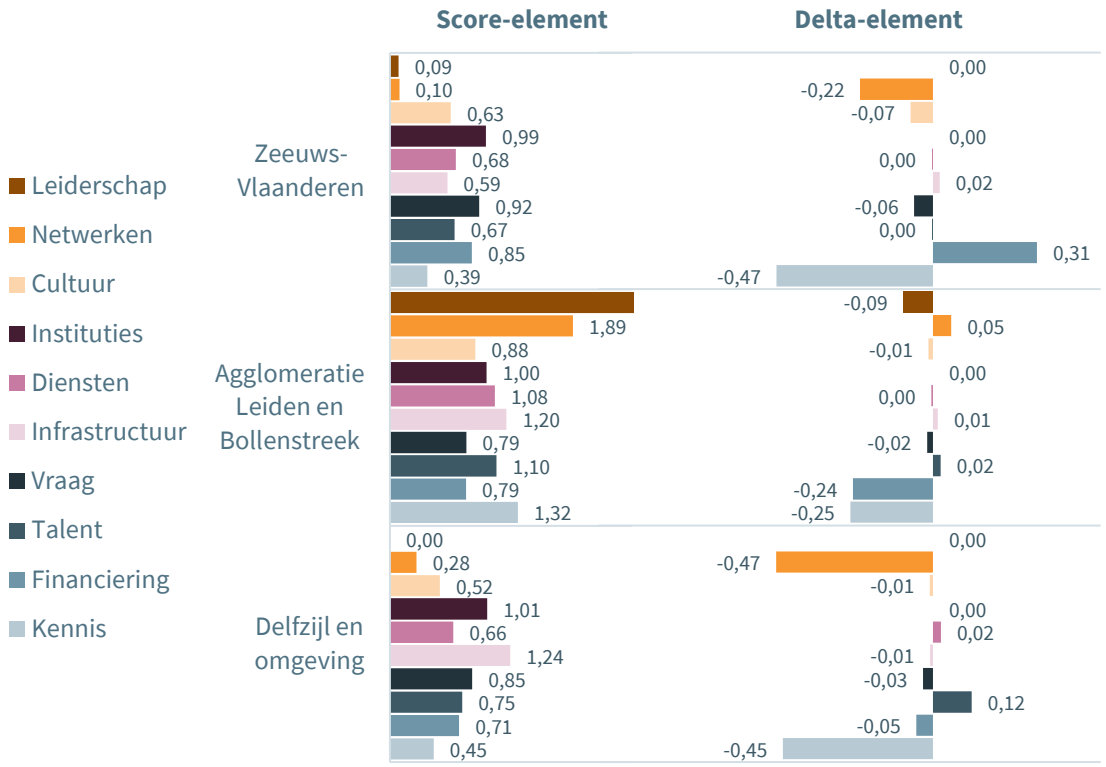

Verdieping: de drie grootste stijgers

Noordelijke regio’s zijn de grootste groeiers in deze editie

De drie ecosystemen die relatief het meest zijn versterkt zijn allen Noord-Nederlandse regio’s. Twee regio’s uit Drenthe en de regio Overig Groningen (die de kennisstad Groningen binnen haar grenzen heeft) zijn de grootste stijgers in deze editie. Eén van deze regio’s heeft dus een kennisstad en is door de positieve ontwikkeling een ecosysteem die tot een van de sterkste van Nederland behoort (>12).

Financiering, leiderschap en vraag doorslaggevend
Drenthe ziet een opvallende groei door het element financiering. Dit element is enorm versterkt, maar blijft desondanks ver onder het Nederlands gemiddelde presteren. In beide Drentse regio’s is ook het leiderschap versterkt. Zuidoost-Drenthe heeft specifiek nog groei op het element kennis, maar dit geldt niet voor de andere drie regio’s. Overig Groningen ziet voornamelijk leiderschap en vraag als doorslaggevende elementen voor de versterking. Vraag is hierdoor een sterk element geworden in de regio terwijl leiderschap nóg verder versterkt wordt.

Stabiliteit in overige elementen
Een andere belangrijke factor voor de versterking van deze drie regio’s is de relatieve stabiliteit van de overige elementen zoals talent, infrastructuur, diensten, instituties en netwerken. De veranderingen op deze elementen zijn van een andere orde dan de grote positieve ontwikkelingen wat netto dus voor een versterking van deze ecosystemen zorgt. Vooral de Drentse regio’s zijn erg stabiel op de overige elementen, maar blijven op elk element (behalve instituties) zwak scoren ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde.

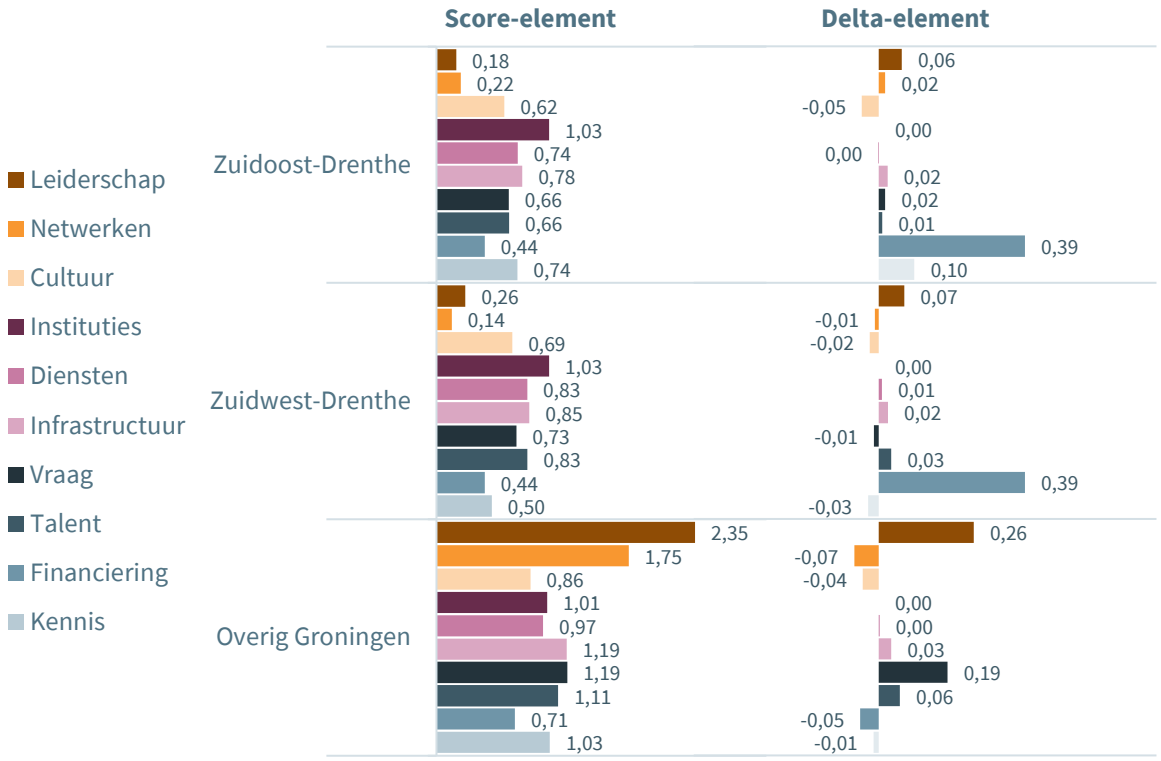

Noord-Brabantse regio’s presteren stabiel

Elk jaar lichten we één of meerdere provincies uit. Dit jaar zijn dat Noord-Brabant en Groningen. De provincie Noord-Brabant scoort als één van de sterkste provincies in Nederland. Het ecosysteem van Noord-Brabant kent één enorm sterk ecosysteem en drie zwakkere ecosystemen. Zuidoost-Noord-Brabant (Brainport regio) heeft haar sterke ecosysteem te danken aan haar kennisintensieve bedrijven en universiteit. Midden-Noord-Brabant blijft ondanks haar universiteit een zwak ecosysteem.

Zuidoost-Noord-Brabant
De aanwezigheid van kennisintensieve bedrijven die veel in R&D investeren, zoals ASML en NXP, en een technische universiteit zijn doorslaggevend voor het sterke ecosysteem van Zuidoost-Noord-Brabant. Dit is terug te zien in het sterke elementen Kennis, Leiderschap en Netwerken. Maar dit is ook terug te zien in talent, waar veel bedrijven in de regio om hoogopgeleid talent vragen en dit talent uit de hele wereld aantrekken. De vraag in de regio is relatief sterk terwijl de bedrijfscultuur en infrastructuur onder het Nederlands gemiddelde presteert.

Onder gemiddelde scores
De overige drie regio’s scoren ondergemiddeld. In deze regio’s is geen enkel element boven het Nederlands gemiddelde waarbij voornamelijk leiderschap en netwerken erg zwakke elementen zijn.

Ecosystemen stabiel
De provincie als geheel ziet drie van haar regio’s verzwakken terwijl er geen verandering doormaakt en hoog blijft scoren. Financiering blijft stabiel in de provincie en net onder het Nederlands gemiddelde. Infrastructuur, diensten en vraag blijven ook stabiel. De grootste veranderingen zijn zichtbaar bij cultuur, leiderschap, netwerken en kennis.

Scores van EE-Index-elementen voor stadsregio’s in de provincie Noord-Brabant

Element	West-Noord-Brabant	Δ	Midden-Noord-Brabant	Δ	Noordoost-Noord-Brabant	Δ	Zuidoost-Noord-Brabant	Δ
Leiderschap	0,18	-0,02	0,45	0,11	0,29	-0,04	1,85	-0,08
Netwerken	0,32	0,02	0,40	-0,07	0,29	0,02	1,98	0,01
Financiering	0,95	0,00	0,95	0,00	0,95	0,00	0,95	0,00
Kennis	0,76	-0,01	0,69	-0,10	0,90	0,03	2,73	0,09
Talent	0,96	0,04	0,92	0,00	0,96	-0,04	1,07	0,02
Diensten	0,97	0,01	0,95	0,01	0,94	0,01	0,96	0,01
Instituties	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00
Infrastructuur	1,00	0,02	0,90	0,01	0,97	0,00	0,91	0,00
Vraag	1,01	-0,01	0,83	-0,03	0,97	-0,01	1,17	-0,01
Cultuur	0,89	-0,06	0,90	-0,06	0,90	-0,04	0,89	-0,06
Totale Score	8,03	0,00	8,00	-0,13	8,19	-0,06	13,52	-0,03

Noot: delta is gebaseerd op de verandering tussen de metingen van 2023 en 2024.

Sterk	>1,05	Gemiddeld	> 0,95 < 1,05	Zwak	> 0,50 < 0,95	Slecht	< 0,50

Verdieping: provincie Groningen

Stadsregio Groningen versterkt terwijl de overige regio's verder verzwakken

Elk jaar lichten we één of meerdere provincies uit. Dit jaar zijn dat Noord-Brabant en Groningen. Groningen scoort als provincie onder het Nederlands gemiddelde. Maar binnen de provincie geldt dat niet voor een van de drie regio's, de regio met universiteitsstad Groningen, in COROP termen 'Overig Groningen'. De provincie kent sterke verschillen en heeft twee dunbevolkte ecosystemen. Daarnaast is regio Delfzijl en Omgeving een ecosysteem met een industrieel profiel. De verschillen binnen de provincie zijn verder gegroeid, waarbij stadsregio Groningen opnieuw uitloopt.

Overig Groningen.
De aanwezigheid van de Rijksuniversiteit Groningen komt met name terug in de scores voor leiderschap, netwerken en talent. Overig Groningen scoort met een indexscore van 12,16 ver boven het Nederlands gemiddelde en bemachtigt hiermee een plek in de top 5 sterkste ecosystemen in Nederland. Leiderschap en netwerken zijn, met hoge waardes, doorslaggevend. De infrastructuur in de regio is sterk en in deze editie is ook vraag van een gemiddeld naar een sterk element gegroeid. Financiering en cultuur zijn nog een zwak punt in dit ecosysteem. Dit betekent dat er relatief minder bedrijven worden opgericht en minder financiering haar weg vindt naar bedrijven die behoefte hebben aan kapitaal.

Zwakke perifere ecosystemen en provinciale ontwikkelingen
Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving zijn twee van de zwakste ecosystemen in Nederland. Oost-Groningen zakt door de negatieve ontwikkelingen naar het zwakste ecosysteem van Nederland. Delfzijl en Omgeving krijgt in deze editie een enorme klap, voornamelijk door de veranderingen op netwerken en kennis. Het verandervermogen van deze industriële regio wordt aangetast door minder R&D en minder toegang tot innovatieve projecten. Provinciebreed is financiering verder verzwakt en zijn in alle regio's de elementen Netwerken, Kennis en Cultuur verzwakt. Talent is in alle drie de regio's versterkt. Instituties, infrastructuur en diensten zijn relatief stabiel gebleven.

Scores van EE-Index-elementen voor stadsregio's in de provincie Groningen

Element	Oost-Groningen	Δ	Delfzijl en omgeving	Δ	Overig Groningen	Δ
Leiderschap	0,00	0,00	0,00	0,00	2,35	0,26
Netwerken	0,00	-0,14	0,28	-0,47	1,75	-0,07
Financiering	0,71	-0,05	0,71	-0,05	0,71	-0,05
Kennis	0,49	-0,15	0,45	-0,45	1,03	-0,01
Talent	0,72	0,03	0,75	0,12	1,11	0,06
Diensten	0,68	0,00	0,66	0,02	0,97	0,00
Instituties	1,01	0,00	1,01	0,00	1,01	0,00
Infrastructuur	0,82	0,02	1,24	-0,01	1,19	0,03
Vraag	0,54	-0,02	0,85	-0,03	1,19	0,19
Cultuur	0,53	-0,01	0,52	-0,01	0,86	-0,04
Totale Score	5,50	-0,31	6,46	-0,88	12,16	0,36

Noot: delta is gebaseerd op de verandering tussen de metingen van 2023 en 2024.

Sterk	>1,05	Gemiddeld	> 0,95 < 1,05	Zwak	> 0,50 < 0,95	Slecht	< 0,50

Utrecht University School of Economics

Birch

Entrepreneurial Ecosystem Index & ambitieus ondernemerschap

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

Sterke relatie tussen aantal start-ups en kwaliteit van het ecosysteem

Start-ups in het ecosysteem
We hebben ook de relatie tussen de kracht van het ecosysteem en zijn outputs (innovatieve bedrijvigheid) in kaart gebracht. Hiervoor gebruikten we de data van Dealroom over het aantal (technologie-gedreven) start-ups. In dit onderdeel hebben we alleen start-ups meegenomen die vanaf 2010 zijn opgericht en minimaal één vorm van kapitaalsfinanciering hebben ontvangen. Per COROP-regio kijken we naar het aantal door Dealroom geregistreerde start-ups als aandeel van het totaal aantal bedrijven. En dat relateren we aan de sterkte van het ecosysteem.

Sterke relatie kwaliteit van het ecosysteem en het aantal innovatieve start-ups
Over het algemeen hebben sterkere ecosystemen een hoger aantal nieuwe innovatieve bedrijven. Sommige regio's scoren relatief iets sterker dan hun ecosysteemwaarde zou doen verwachten, zoals Groot-Amsterdam en Groot-Rijnmond. Andere regio's die juist hoog scoren op hun indexwaarde hebben relatief weinig innovatieve bedrijven, zoals de Veluwe (de regio waar universiteitsstad Wageningen in valt). Over het algemeen scoren regio's rond de verwachte lijn.

Overige factoren
Er is een duidelijke relatie tussen het aantal start-ups en de kwaliteit van het ecosysteem. Maar de kracht van het ecosysteem is niet de enige voorspeller voor de hoeveelheid start-ups in de regio. Bedrijven kunnen immers ook verhuizen en niet alle factoren zijn gebonden aan (fictieve) regiogrenzen. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat er in bepaalde regio's gebrek is aan bedrijfsruimte, of dat energienetten de vraag van bepaalde bedrijven niet aan kunnen. Zeker bij groei van bedrijven zijn dit soort vraagstukken van belang in verhuisbewegingen.

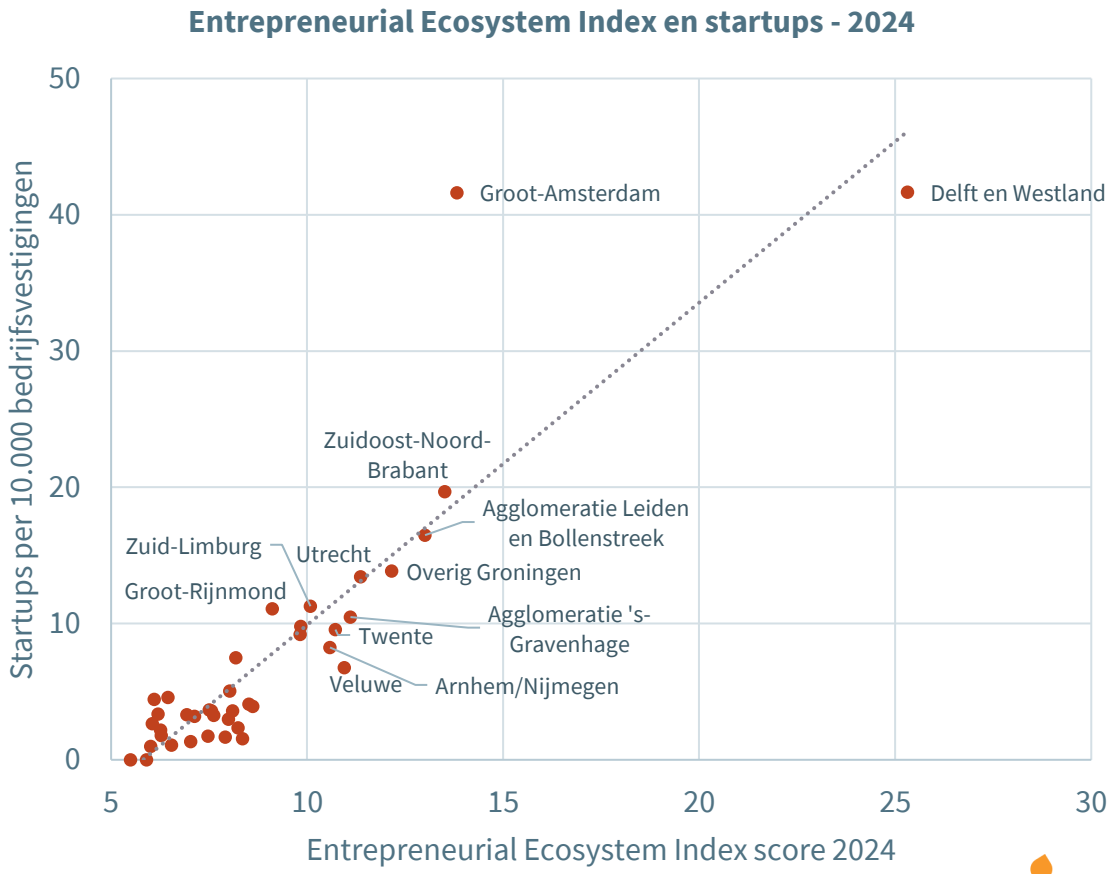

Data: Dealroom (2024), *gefinancierde* startups opgericht sinds 2010 & CBS Statline (2024), aantal vestigingen per COROP regio in 2024.

EE-Index als startpunt in de beleidscyclus of als middel voor evaluatie en monitoring

Ontwikkelingen waarnemen
De Entrepreneurial Ecosystem Index maakt het mogelijk om ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland met elkaar te vergelijken en ontwikkelingen waar te nemen. In de 2024-index zien we een aantal bewegingen, voornamelijk aan de kant van de zwakste ecosystemen. De sterke ecosystemen handhaven hun positie en zijn kleine veranderingen. Verschillen tussen de sterkste en zwakste ecosystemen blijven groot.

Objectief meten en volgen: startpunt voor dialoog
De EE-Index kwantificeert en objectiveert de sterkte van ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland. Hiermee is de index geen volledige weerspiegeling van de werkelijkheid, maar biedt ze een objectieve basis om ecosystemen te meten en te volgen in de tijd. Binnen de beleidscyclus kan de EE-Index als startpunt dienen voor een goed geïnformeerde dialoog tussen stakeholders: de objectieve meting (diagnose) biedt de basis voor een effectieve dialoog over het te voeren beleid. Hiermee geeft de index handvatten voor (regionale) beleidsmakers en andere stakeholders die hun ecosysteem willen versterken.

Ecosystemen als 'gereedschap' voor evaluatie en monitoring
De kwantitatieve basis van de EE-Index in combinatie met het volgen van ecosystemen in de tijd, biedt daarnaast mogelijkheden voor evaluatie en monitoring binnen de beleidscyclus. Door ontwikkelingen in de tijd te relateren aan in gang gezet beleid, is het mogelijk om te bepalen of beleid ook daadwerkelijk resulteert in een sterker ecosysteem. Een voorbeeld hiervan op landelijk niveau is de evaluatie van StartupDelta en Techleap door Birch en de Universiteit Utrecht.[1] Daarvoor hebben we de EE-benadering toegepast om een relatie te leggen tussen beleid gericht op ambitieus en productief ondernemerschap en de ontwikkeling van elementen van het ecosysteem.

De beleidscylus

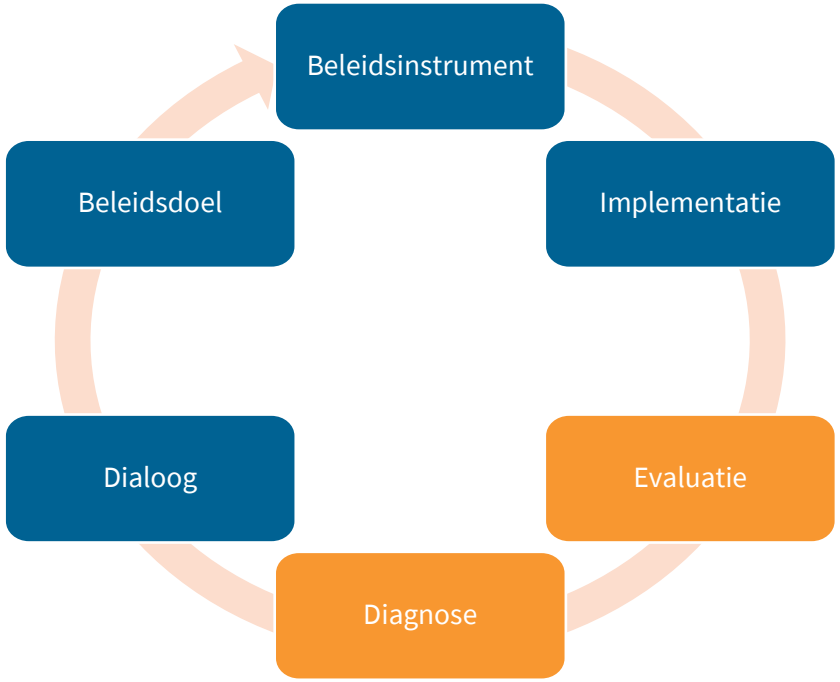

[1]Evaluatie StartupDelta en Techleap. Resultaten van externe aanjagers voor startup en scale-up beleid in de periode 2015-2022. Birch/Universiteit Utrecht 2023.

Utrecht University School of Economics

Birch

Bijlagen

ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM OBSERVATORY

Bijlage 1: Regionale scores

Regio	Leiderschap	Netwerken	Cultuur	Instituties	Diensten	Infrastructuur	Vraag	Talent	Financiering	Kennis
Delft en Westland	9,68	6,09	1,03	1,00	1,03	1,17	1,10	1,06	0,79	2,37
Groot-Amsterdam	1,44	1,45	1,68	0,97	1,19	1,14	1,87	1,26	1,74	1,10
Zuidoost-Noord-Brabant	1,85	1,98	0,89	1,00	0,96	0,91	1,17	1,07	0,95	2,73
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	2,96	1,89	0,88	1,00	1,08	1,20	0,79	1,10	0,79	1,32
Overig Groningen	2,35	1,75	0,86	1,01	0,97	1,19	1,19	1,11	0,71	1,03
Utrecht	1,38	1,37	1,13	0,96	1,19	1,14	1,19	1,25	0,90	0,86
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,40	1,52	1,43	1,00	1,03	1,13	0,93	1,14	0,79	0,75
Veluwe	1,55	2,11	0,84	1,03	0,94	1,16	0,88	0,91	0,60	0,93
Twente	2,10	1,45	0,72	1,02	0,83	1,15	0,82	0,85	0,52	1,27
Arnhem/Nijmegen	1,35	1,43	0,96	1,03	1,02	1,21	0,84	1,10	0,60	1,04
Zuid-Limburg	1,47	1,30	0,67	1,00	0,93	1,22	0,91	0,92	0,75	0,92
Het Gooi en Vechtstreek	0,19	0,54	1,21	0,97	1,30	1,17	0,90	1,19	1,74	0,63
Agglomeratie Haarlem	0,17	0,19	1,23	0,97	1,29	1,59	0,70	1,28	1,74	0,65
Groot-Rijnmond	0,73	0,68	1,23	1,00	1,02	0,89	1,12	0,96	0,79	0,71
Alkmaar en omgeving	0,23	0,25	0,89	0,97	0,98	1,25	0,73	0,86	1,74	0,71
Zaanstreek	0,20	0,05	1,17	0,97	0,95	1,52	0,67	0,79	1,74	0,46
IJmond	0,04	0,23	0,89	0,97	0,95	1,39	0,81	0,95	1,74	0,38
Kop van Noord-Holland	0,31	0,26	0,79	0,97	0,80	1,05	0,66	0,77	1,74	0,90
Noordoost-Noord-Brabant	0,29	0,29	0,90	1,00	0,94	0,97	0,97	0,96	0,95	0,90
Zuidwest-Overijssel	0,35	0,37	0,82	1,02	0,96	1,39	0,75	0,97	0,52	0,96

Sterk	>1,05	Gemiddeld	> 0,95 < 1,05	Zwak	> 0,50 < 0,95	Slecht	< 0,50

Bijlage 1: Regionale scores

Regio	Leiderschap	Netwerken	Cultuur	Instituties	Diensten	Infrastructuur	Vraag	Talent	Financiering	Kennis
West-Noord-Brabant	0,18	0,32	0,89	1,00	0,97	1,00	1,01	0,96	0,95	0,76
Midden-Noord-Brabant	0,45	0,40	0,90	1,00	0,95	0,90	0,83	0,92	0,95	0,69
Zuidoost-Zuid-Holland	0,24	0,34	0,90	1,00	0,93	1,23	0,93	0,81	0,79	0,75
Noord-Limburg	0,37	0,19	0,73	1,00	0,79	1,14	0,90	0,80	0,75	0,95
Flevoland	0,39	0,57	1,13	0,97	0,91	0,96	0,73	0,86	0,24	0,79
Midden-Limburg	0,19	0,10	0,75	1,00	0,82	1,10	0,81	0,94	0,75	1,05
Oost-Zuid-Holland	0,20	0,27	0,87	1,00	0,98	1,15	0,71	0,93	0,79	0,58
Zuidwest-Gelderland	0,00	0,22	0,85	1,03	0,93	1,11	0,85	0,82	0,60	0,72
Achterhoek	0,17	0,06	0,67	1,03	0,85	1,27	0,71	0,83	0,60	0,84
Noord-Overijssel	0,19	0,21	0,77	1,02	0,85	1,03	0,89	0,88	0,52	0,59
Overig Zeeland	0,15	0,03	0,77	0,99	0,78	0,88	0,82	0,77	0,85	0,51
Delfzijl en omgeving	0,00	0,28	0,52	1,01	0,66	1,24	0,85	0,75	0,71	0,45
Zuidwest-Drenthe	0,26	0,14	0,69	1,03	0,83	0,85	0,73	0,83	0,44	0,50
Noord-Drenthe	0,05	0,21	0,65	1,03	0,94	0,72	0,67	1,03	0,44	0,55
Zuidoost-Friesland	0,19	0,25	0,68	1,03	0,88	0,74	0,77	0,88	0,27	0,53
Noord-Friesland	0,14	0,32	0,77	1,03	0,82	0,73	0,73	0,84	0,27	0,45
Zuidoost-Drenthe	0,18	0,22	0,62	1,03	0,74	0,78	0,66	0,66	0,44	0,74
Zuidwest-Friesland	0,38	0,00	0,70	1,03	0,82	0,78	0,61	0,72	0,27	0,72
Zeeuws-Vlaanderen	0,09	0,10	0,63	0,99	0,68	0,59	0,92	0,67	0,85	0,39
Oost-Groningen	0,00	0,00	0,53	1,01	0,68	0,82	0,54	0,72	0,71	0,49

Sterk	>1,05	Gemiddeld	> 0,95 < 1,05	Zwak	> 0,50 < 0,95	Slecht	< 0,50
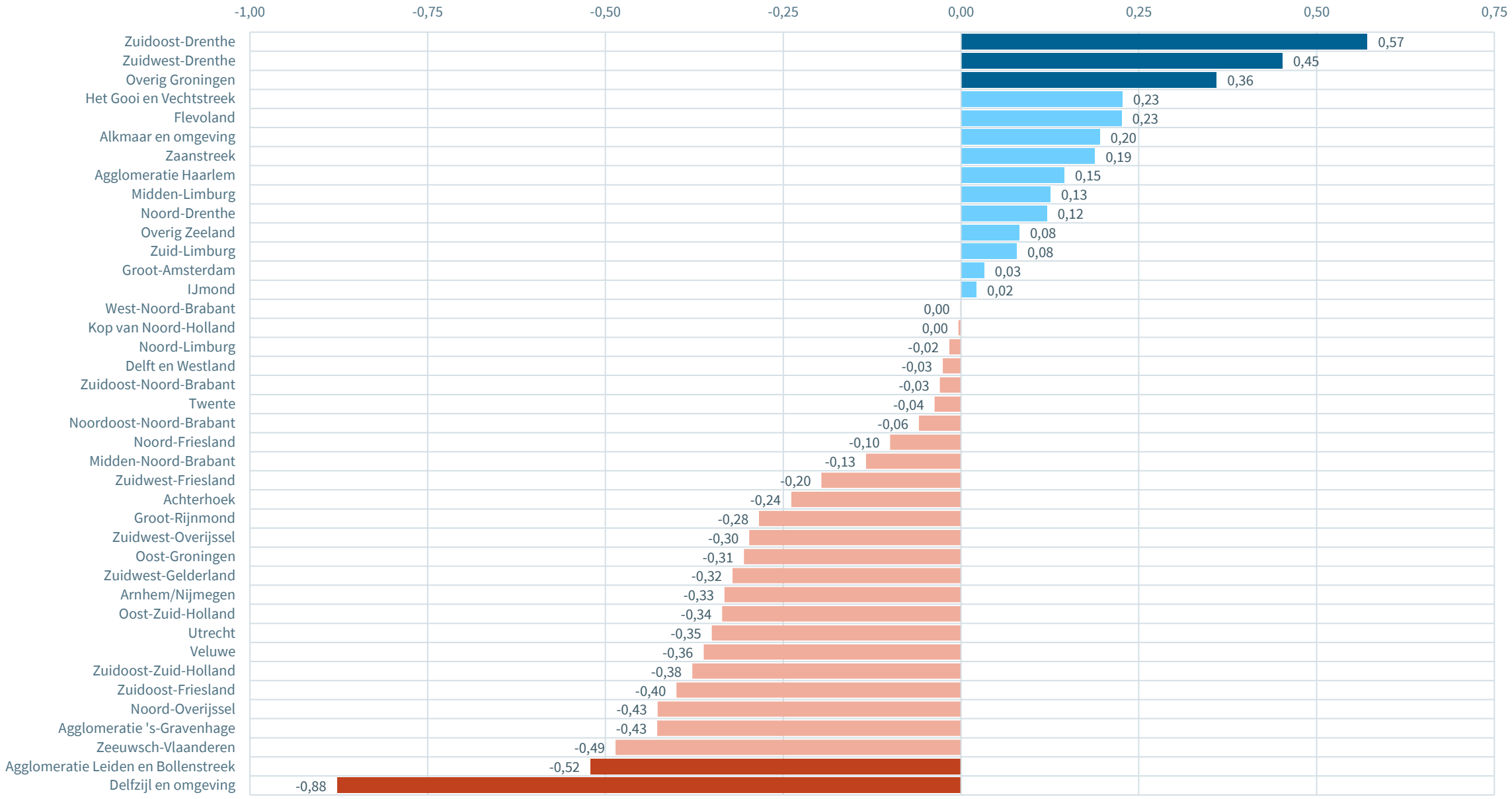
Bijlage 2: Ontwikkeling EE-Index 2023-2024